

циклу загальної та фахової підготовки, забезпечують студентів можливістю здобуття практичного досвіду шляхом проходження практик або стажування у відповідних закладах.

Таким чином, логопедична освіта в Україні пройшла непростий шлях свого розвитку, що відбувався в контексті загальних тенденцій у суспільстві, наукових досягнень та соціальних потреб. Спочатку розвиваючись у межах дефектологічної галузі, а потім відокремившись як самостійний напрям логопедія посіла вагоме місце в структурі затребуваних нині професій.

Список використаних джерел і літератури:

1. Бондар В., Золотоверх В. Інтерпретація еволюції спеціальної освіти: зародження, становлення, розвиток (до десятиріччя Інституту спеціальної педагогіки АПН України). *Дефектологія*. 2004. №1. С. 2-10.
2. Гладуш В., Бондаренко З., Зимівець Н. Удосконалення підготовки корекційного педагога в умовах університетської освіти : монографія. Дніпро: Акцент ПП, 2015. 324 с.
3. Мельничук І. М. Професійна підготовка майбутніх логопедів як медична і педагогічна проблема в історичному контексті. *Медична освіта*. 2019. № 3. С. 123–127.

УДК 378.14.032

Дубасенюк Олександра,

доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти,
андрагогіки та управління
Житомирський державний університет імені Івана Франка

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Актуальність проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ ст. визначено, що державна політика України щодо неперервної

освіти здійснюється з урахуванням світових тенденцій розвитку освіти впродовж життя, соціально-економічних, технологічних і соціокультурних змін. Наголошується, що "головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку самореалізації кожної особистості як громадянина України, формувати покоління здатні навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства". У Концепції розвитку освіти дорослих в Україні підкреслюється, що головним завданням освіти дорослих в Україні є створення культурно-освітнього середовища, яке здатне забезпечити сприятливі умови для навчання й виховання на принципах *Life education* (освіта впродовж життя). Це стане професійно-освітнім і культурним простором, який формує в людині духовно-етичні цінності й активно пропагує здоровий спосіб життя.

На Верховній раді України прийнято «Проект Закону України про освіту дорослих (2023 р.), який має перспективний характер [1].

Основними компонентами неперервної освіти визначають: 1) навчання грамотності в широкому сенсі (зокрема комп'ютерній, функціональній, соціальній); 2) професійне навчання, що охоплює професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації; 3) загальнокультурну додаткову освіту, не пов'язану із трудовою діяльністю.

Мета дослідження: проаналізувати особливості та шляхи модернізації професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах неперервної освіти [2]

Плідно в окресленому напрямі працюють науковці Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна. У ХХІ столітті активізувалися наукові розвідки у сфері освіти дорослих. Так, дослідники Л. Б. Лук'янова, Л. Є. Сігаєва, О. В. Аніщенко здійснили монографічні дослідження, в яких обґрунтовуються теоретичні і методологічні засади освіти дорослих, відповідний термінологічний апарат [3, 4], Л.Є. Сігаєва дослідила стан освіти дорослих в Україні (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст. [3], О.І. Огієнко, І. М. Литовченко розробили андрагогічну модель навчання в контексті американського досвіду. А. Василюк, А. Стоговський проаналізували інновації, технології, прогнози освіти дорослих у перспективі змін.

Нами проведено дослідження щодо впливу неперервної освіти на розвиток здобувачів освіти закладу вищої освіти. У Навчально-науковому інституті педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка для здобувачів магістерського рівня вищої освіти розроблено методичні рекомендації до практичних занять з освітньої компоненти «Технології навчання дорослих». Житомир (2023) [5]. Виявлено рівень знань студентів щодо засвоєння сутності неперервної освіти як фактору розвитку дорослої людини у процесі вивчення освітньої компоненти «Технологія навчання дорослих» залежно від рівня продуктивності засвоєння відповідних знань. Запропоновано відповідну шкалу знань щодо вивчення особливостей неперервної освіти. Шкала включала такі компоненти: 1) знання сутності і значення неперервної освіти, 2) осмислення мети, завдання і принципів неперервної освіти, 3) знання атрибутів розвитку неперервної освіти в Україні, 4) знання принципів цілісної системи неперервної освіти, 5) специфіка освіти дорослих у структурі освіти впродовж життя, 6) знання особливостей самоосвіти дорослих у системі неперервної освіти, 7) підвищення кваліфікації в системі неперервної освіти фахівця.

У процесі навчання студенти (90 осіб) виконували належні завдання: розробляли презентації блок-схеми за темою, представляли у вигляді презентації одне з питань більш докладно, готували тести, виконували індивідуальні завдання. Заняття здійснювалися у змішаному форматі, урахувавши, що значна частина магістрантів працювали переважно у закладах середньої освіти, у початкових класах. За результатами дослідження виділено три групи студентів залежно від рівня їх продуктивності: високопродуктивні, продуктивні, малопродуктивні – відповідно 30%, 45 %, 25% (рис.1).

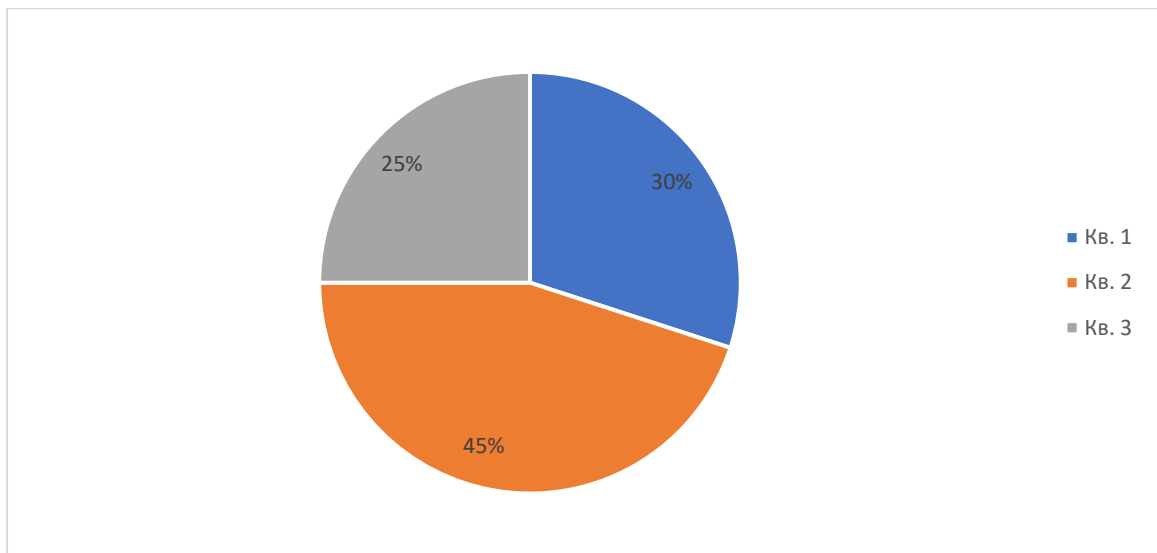

Рис.1.

Охарактеризуємо більш детально особливості засвоєння знань з досліджуваної проблеми за рівнями продуктивності.

Продуктивний рівень. Здобувачі освіти на основі вивчення законодавчих документів на науковій літературі [1, 2, 3, 4] аналізують поняття «неперервна освіта», яке розглядається у таких аспектах: філософсько-педагогічна концепція, згідно з якою освіта трактується як процес, що охоплює усе життя людини; важливий аспект освітньої практики на різних ступенях системи освіти, що представляє її як постійне цілеспрямоване освоєння людиною соціокультурного досвіду різних поколінь; принцип організації освіти на загальнодержавному та регіональному рівнях; принцип реалізації державної політики у галузі освіти; сучасна світова тенденція в галузі освіти; парадигма науково-педагогічного мислення.

Далі магістранти висвітлюють принципи неперервної освіти, зокрема звертають увагу на такі характеристики як: гнучкість і варіативність системи освіти, удосконалення організації й діяльності системи загальної освіти, перебудова систем професійної освіти, узгодження діяльності, задоволення непрофесійних потреб людей, розвиток освіти для людей третього віку, використання сучасних технологічних засобів.

Обґрунтовують мету неперервної освіти, яка передбачає становлення й розвиток особистості як у періоди її фізичного і соціально-психологічного

дозрівання, розквіту й стабілізації життєвих сил та здібностей, так і в періоди старіння організму, коли на перший план висувається завдання компенсації сил і можливостей, що втрачаються. Виокремлюють головне завдання неперервної освіти - створення умов для всебічного гармонійного розвитку кожної людини, незалежно від віку, попередньо здобутої професії або спеціальності, місця проживання, але з обов'язковим урахуванням її індивідуальних особливостей, мотивів, інтересів, ціннісних настанов.

Відповідно до плану аналізують розвиток неперервної освіти в Україні. Здобувачі освіти серед загальноосвітніх тенденцій розвитку суспільства, що обумовлюють поширення в розвинених країнах концепції «освіта протягом життя», для України виокремлюють наступні:

- зростання ролі людського капіталу у прирості національного багатства. Людський капітал у національному багатстві світового співавторства становить 64 %; природний капітал – 20 %, а фізичний лише 16%;

- несприятливі демографічні тенденції, зокрема зниження народжуваності та старіння населення, що спричинили потребу в створенні умов для навчання дорослих людей. Магістранти доводять, що освіта дорослих стає сьогодні важливим чинником соціально-економічного розвитку;

- прискорення темпів оновлення професійних знань. Називають одиницю виміру старіння знань фахівця, яка прийнята у США, це – період «напіврозпаду» компетентності, тобто зниження її на 50 % унаслідок появи нової інформації, останнє свідчить, що за багатьма професіями цей період настає швидше ніж через 5 років;

- утвердження в європейському освітньому просторі концепції «освіти протягом життя, що передбачає зростання інвестицій у людей і знання; набуття основних навичок, охоплюючи інформаційну і комп'ютерну грамотність; поширення інноваційних, більш гнучких форм навчання.

Здобувачі освіти з урахування окреслених тенденцій виділяють стратегічні завдання реформування системи освіти в Україні. До них віднесено: – побудова

національної системи освіти, формування творчої особистості, забезпечення пріоритетності розвитку людини; – функціонування та розвиток національної системи освіти на основі принципів гуманізму, демократії, пріоритетності суспільних і духовних цінностей; – вихід системи освіти в Україні на рівень освітніх систем розвинених країн світу завдяки докорінному реформуванню її концептуальних, структурних та організаційних засад.

Магістранти доводять, що за роки незалежності України на державному рівні реалізовано систему заходів, які сприяли розвитку неперервної освіти у складних умовах перехідного періоду. Насамперед йдеться про створення законодавчого освітнього правового поля. Отже, освіта дорослих спрямована на максимальне задоволення потреб:

- **особистості** – у самовдосконаленні, адаптації до змін у соціально-економічному, політичному розвитку життя;
- **суспільства** – у формуванні соціально активних осіб, які мають адаптуватися до реалій життя, законослухняних та ініціативних громадян, членів суспільства, які орієнтуються на загальнолюдські цінності;
- **держави** – у підготовці компетентних працівників, здатних вивести країну на високий рівень соціально-економічного й культурного розвитку (Рис.2).

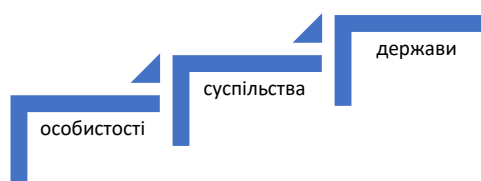

Рис.2

Поступово розкриваються функції неперервної освіти : адаптивна, компенсуюча, розвивальна, аналітична, перетворювальна, прогностична, комунікативна, заохочувальна.

- 1. Адаптивна характеризує пристосування до нових вимог життя в суспільстві, що змінюється.

- 2. Компенсуюча – відтворення освітніх можливостей, які раніше були відсутні або втрачені.
- 3. Розвивальна – збагачення діяльнісних можливостей людини та її духовного світу
- 4. Аналітична – дослідження й аналіз чинників, що впливають на потребу громадян у неперервній освіті.
- 5. Перетворювальна – зміна освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня людини впродовж життя, а також інтелектуального та культурного рівнів суспільства.
- 6. Прогностична – наукове передбачення розвитку людини і суспільства.
- 7. Комунікативна – передача соціального досвіду від покоління до покоління.
- 8. Заохочувальна – стимулювання освітніх потреб людини.

Здобувачі освіти висвітлюють принципи і мету неперервної освіти у такій логічній послідовності

- ***Принцип 1. Нові базові знання і навички для всіх.***

Мета: гарантувати загальний неперервний доступ до освіти для отримання й оновлення знань і навичок, необхідних для включення людини в інформаційне суспільство.

- ***Принцип 2. Збільшення інвестицій у людські ресурси.***

Мета: значно збільшити інвестиції в людські ресурси для підвищення пріоритету найважливішого надбання Європи – її людей.

- ***Принцип 3. Інноваційні методики викладання й навчання.***

Мета: розробити нові методології навчання для системи безперервної освіти протягом життя. З розвитком інформаційного суспільства освітні технології стають більш орієнтованими на користувача.

- ***Принцип 4. Нова система оцінки отриманої освіти.***

Мета: докорінно змінити підходи до розуміння і визнання навчальної діяльності та її результатів, особливо у сфері неформальної та інформальної освіти. Визнання такої освіти допоможе підвищити мотивацію до безперервної освіти.

• **Принцип 5. Розвиток наставництва й консультування.**

Мета: забезпечити кожному протягом усього життя вільний доступ до інформації про освітні можливості та до необхідних консультацій і рекомендацій.

• **Принцип 6. Наближення до місця проживання.**

Мета: наблизити освітні можливості до місця проживання споживачів за допомогою мережі навчальних та консультаційних пунктів і використання інформаційних технологій.

Магістранти продовжують розглядати освіту дорослих у структурі освіти впродовж життя, зокрема самоосвіту дорослих у системі неперервної освіти. Вони наголошують, що за визначенням ЮНЕСКО освіта дорослих означає весь комплекс організованих процесів освіти, формальних або інших, що продовжують або поповнюють освіту, яку отримують у школах, закладах вищої освіти, а також практичне навчання. У міжнародному звіті «Неперервна освіта і навчання» (2015), зазначено, що освіта дорослих – це загальна чи професійна освіта, яку здобувають дорослі після первинної освіти чи навчання з професійною та/чи особистою метою, яка націлена на:

– забезпечення загальної освіти дорослим за темами, що їх цікавлять (наприклад, у відкритих університетах);

– забезпечення компенсаторного навчання з базових навичок, які особи могли не здобути раніше під час свого первинного навчання (читання, вміння працювати з цифрами);

- надання доступу до тих кваліфікацій, які особи не здобули з різних причин під час первинного навчання чи освіти;

- набуття, поліпшення, удосконалення знань, навичок та компетентностей у специфічній галузі, що є неперервною освітою та навчанням.

Здобувачі освіти характеризують *види освіти дорослих та їх особливості*.

- *Формальна освіта* – це навчання, що має місце в організованому і структурованому середовищі, тобто в освітньому закладі чи на роботі, і чітко сприймається як навчання (в термінах цілей, часу та ресурсів)

- *Неформальна освіта* – це навчання, що вкорінене в заплановану діяльність і не сприймається, на перший погляд, як навчання (в термінах навчальних цілей, навчального часу та навчальної підтримки).

- *Інформальна освіта* – є навчанням унаслідок щоденної діяльності особи, що стосується її роботи, сім'ї чи відпочинку.

У контексті самоосвіти магістранти знайомляться з переліком корисних ресурсів для дорослих і дітей, що розроблено у Міністерстві освіти і науки України. Це дає можливість у майбутньому проходити стажування, підвищувати професійну кваліфікацію. Готують повідомлення про ресурси (програми/платформи/курси/тощо), які надають можливість здобувати самоосвіти. Для прикладу наведемо перелік деяких платформ для вдосконалення навичок і саморозвитку кожного.

1. www.coursera.org На цій онлайн-платформі розміщено більше 2 тис. курсів із понад 180 спеціалізацій на 4 освітніх рівнях, зареєстровано близько 25 млн. слухачів – тут можна навчатися та отримувати кредити 149 провідних університетів світу, які є партнерами Coursera.

2. www.khanacademy.org На сайті є кілька тисяч безкоштовних мікролекцій із математики, фізики, хімії, історії, фінансів, економіки, біології, мистецтва, комп'ютерних наук тощо.

3. www.edx.org заснований Гарвардським університетом і Масачусетським технологічним університетом у 2012 році, EdX є центром онлайн-навчання та надає послуги МВОК на відкритій безкоштовній платформі OpenEdX, пропонуючи слухачам високоякісні курси за 24 напрямками, серед яких комп'ютерні технології, статистика, література та інші.

4. www.udacity.com Більшість курсів Udacity – технічного напрямку. В окремі розділи винесено матеріали з математики, бізнесу, дизайну, інших наук (фізика, біологія). Усього Udacity пропонує близько 30 курсів, які діляться за

рівнем складності: новичок, рівня професіоналізму. У кожному курсі є кілька уроків, які містять відео.

5. www.canvas.net Проєкт Canvas Network відрізняється великою різноманітністю курсів, які проводять різні за рівнем підготовки та напрямом діяльності фахівці: доктори наук, менеджери, письменники. Курси не мають єдиного підходу до викладання. Із особливостями кожного курсу можна ознайомитися в описі. Курси тривають 2–3 тижні, анонсуються за місяць і раніше, що дозволяє бажаючим попередньо записатися. Canvas Network пропонує безплатні, умовно безплатні та платні курси.

Відтак, продуктивно працюючі студенти глибоко осмислюють сутність неперервної освіти, її мету, завдання, напрями, принципи, функції, особливості, види самоосвіти і знайомляться із сучасними платформами. Уміють виділяти головне суттєве в навчальному матеріалі, ключові поняття. У них сформовані вміння та навички самоосвіти впродовж життя.

Малопродуктивні здобувачі освіти в цілому уявляють ознаки неперервної освіти. Можуть виділяти завдання, принципи, напрями, проте їх відповіді і презентації мають загальний характер. Вони частіше представляють загальні положення, не вміють виділяти сутнісні ознаки, виділяти ключові поняття. У них сформовані окремі вміння та навички щодо неперервної самоосвіти.

Таким чином, необхідно продовжити роботу щодо підвищення рівня продуктивності здобувачів освіти у напрямку їх мотивації до активної самоосвітньої діяльності.

Список використаних джерел та літератури

1. Проєкт Закону України про освіту дорослих. К. 2023.
2. Марчук А. В. Андрагогіка : навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 300 с.
3. Лук'янова Л.Б., Аніщенко О.В., Сігаєва Л. Є. та ін. Сучасні технології освіти дорослих : посіб. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 182 с.
4. Лук'янова Л. Б., Аніщенко О. В. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник. Київ; Ніжин: Вид. ПП Лисенко М.М., 2014. 108 с.

5. Дубасенюк О., Мирончук Н., Сидорчук Н. Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять з освітньої компоненти «Технології навчання дорослих»: для здобувачів магістерського рівня вищої освіти. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2023. 70 с.

УДК 378.147:54

Євдоченко Олена,

доктор філософії з галузі Освіта/ Педагогіка,

доцент кафедри хімії

Житомирський державний університет імені Івана Франка

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ХІМІКІВ

Ефективність фахової підготовки фахівців різних галузей залежить від підходів, що застосовуються в процесі навчання. У статті окреслено головні підходи до формування професійної компетентності майбутніх хіміків у процесі фахової підготовки в закладі вищої освіти.

Проблему формування професійної компетентності майбутніх хіміків у процесі фахової підготовки розглянуто з позиції професіографічного, діяльнісного, системного, особистісно орієнтованого, технологічного та компетентнісного підходів.

Провідним до формування професійної компетентності майбутніх хіміків визначаємо професіографічний підхід, адже на сьогодні відсутній Професійний стандарт за Класифікатором професій ДК 003:2010 за професією «Хімік». Цей підхід орієнтує учасників освітнього процесу на результат визначеного комплексу вимог до майбутньої фахової діяльності [5, с.37]. Професіографічний підхід до проблеми фахової підготовки майбутніх хіміків передбачав вивчення нормативних документів, класифікатору професій, затверджених Професійних стандартів, а також навчальних планів, освітніх програм провідних вітчизняних